

1. POGLAVLJE

RANO SAM SHVATIO da ljudi misle da preterujete ili lažete ako pokušate da im na najjednostavniji način dočarate sva čudesa i divote koje ste videli za vreme oseke. Najčešće sam umanjivao čari onog što bih video jer mi je nedostajalo reći da ih opišem, ali tako je sa životom u moru i po zalivima zavučenim u kopno u kojima sam rastao. Trebalo bi da ste istovremeno i naučnik i pesnik i komičar, pa da se ponadate da ćete sve to tačno opisati, ali i tada biste često podbacili. Tačno je da sam ponekad lagao o mestu ili vremenu onog što bih video, ali bio sam živi svedok svega toga ako zanemarimo to neznatno odstupanje od istine.

Većina ljudi zna da more pokriva dve trećine naše planete, ali retki su oni koji će posvetiti delić svog vremena da bi razumeli sadržaj makar one količine vode koja može da se zahvati vedricom. Osvrnite se na ono što se dešava kad pokušavate da objasnite tako prostu stvar kao što su plima i oseka – da privlačne sile Meseca i Sunca izazivaju narastanje okeana u spor i ogroman prikradajući talas koji dvaput dnevno zapljuskuje naše plaže. Ljudi vas obično gledaju kao da ispredate ribolovačke priče. Štaviše, plime i oseke nisu *vest*. One se ne obrušavaju poput bujica niti se izlivaju kao reke. Plime i oseke su

na začelju pojava koje privlače pažnju ljudi. Svako može da vam kaže gde je Sunce, ali na pitanje o plimi i oseci dobićete odgovor samo od ribara, uzgajivača ostriga i prekaljenih morskih vukova. Rastao sam slušajući naizgled inteligentne odrasle osobe kako govore „divnog li jezera” bez obzira na to koliko bi im puta učtivo skrenuli pažnju da je to *zaliv*, slana voda zaostala od plime povezana s najvećim okeanom na svetu. Ukazivali bismo na geografske karte na kojima se lepo videlo da tesnac Huan de Fuka usisava Pacifik celom dužinom puta do naših plitkih, blatnjavih zaliva na južnom kraju Padžetovog moreuza. Ali, oni to nikako ne bi prihvatili. I sa čistačima plaže je bilo isto. Nije bilo načina da im objasnite da gaze po krovovima naseobina od bezbroj školjki. Većina ne želi ni za trenutak da razmisli o nečem takvom sve dok se slučajno ne zateknu sami noću u tim plićacima s baterijskom lampom u ruci i otkriju život koji ključa, brboće i štrcka. Tek tada će neizbežno pomisliti na početke samog života, na Zemlju bez betona, plastike ili čoveka.

Ljudima su obično potrebne decenije da izgrade svoj pogled na svet, ako se uopšte upuste u to. Ja sam se pozabavio time jednog hirovitog leta kad sam upao u zasedu nauke, slave i nagoveštaja božanskog. Možda biste mogli da se priselite da ste načuli nešto o tome ili da ste videli fotografiju na kojoj ličim na krvlju umazano novorođenče ostavljeno na muljevitoj obali. Možda se sećate onog smešnog udarnog naslova u *USA tudej* – DETE MESIJA? – kojim sam bio predstavljen kad se za mene zainteresovala ona šašava sekta. Mogli ste da pročitate isti prerađeni članak u londonskom *Tajmsu* ili *Bangkok postu*. Takođe ste mogli da budete i među stotinama onih znatiželjnika koji su doputovali u naš zaliv da se lično uvere u ta-mošnja zbivanja.

Moja pojava je neosporno doprinela toj halabuci. Bio sam nežne ružičaste puti, visok oko metar i po, težak trideset pet kilograma, s piskavim ženskim glasom. Provukao sam se kao bezazleni dečkić

od devet godina iako sam bivao seksualno sve opterećeniji trinaestogodišnjak koji je strašno mnogo čitao jer je patio od nesаницe. Za nju je kriva Rejčel Karson. Ona je već poodavno bila mrtva kad sam pristigao, ali njena dela sam čitao i po više puta. Na primer, *More oko nas* čitao sam glasno kako bih ga temeljito naučio.

„Ne postoji kapljica vode u okeanu, čak ni u najdubljim delovima tog bezdana, koja ne zna i koja nije podložna dejstvu tajanstvenih sila koje izazivaju morske mene.”

Kako doživljavate tu rečenicu – zevnete i ugasiite svetlo?

Moja porodica je živela u majušnoj kući s metalnim krovom na raskvašenom i maglom obavijenom dnu tog moreuza u koji je Pacifik zalazio da se odmara. Dalje na severu, stakleni domovi iz snova pomaljali su se na kamenim liticama koje je zapljuskivalo zapenušano more, ali kad biste stigli do zaliva Olimpija, to stenje bi već bilo smrvljeno u šljunak, strme bež obale pretvorene u zelena polja, a kuće uz obalu preuređene u letnjikovce.

Prednja polovina naše kuće ležala je na čvrstim stubovima koji bi svake godine bili potopljeni za vreme nekoliko ekstremnih plima. Iza kuće se nalazila izdvojena garaža, a ja sam živeo iznad nje u improvizovanom skladištu s klozetom kakav možete naći na jahtama. Moja soba je bila izuzetno pogodna zato što je bila niska, što je imala zakošenu tavanicu koja je držala odrasle podalje i stepenice sa zadnje strane koje su mi omogućavale da se neopaženo iskradam u noć. Uzgred, one su doprinele da jedan letnji raspust pretvorim u najbolje leto svog života.

U kajak bih ubacio malu lopatu, ranac, vreće s patent zatvaračima i odveslao iz zaliva Skukamčak prema severu, gde bih, prethodno zaobišavši rt Penrouz, ušao u zaton Četem. To je bio polukružan šljunkovit plićak obrubljen kedrom koji bi se razotkrio preda mnom kao ogroman blistavi disk. Bilo je dva i petnaest po ponoći, sat pre najniže noćne oseke tog leta s bledim mesecom koji je bio tako blizu i

tako svetao da se činilo kao da isijava toplotu. Nije bilo ni daška vetra, vladala je apsolutna tišina, nije bilo ničeg sem povremenog klepeta krila, zvuka koje su proizvodile školjke izbacujući vodu iz sebe, tihog šuma mora koje se povlačilo po šljunku. Preovladavali su mirisi – težak smrad živih, mrtvih i umirućih velikih morskih algi, morske salate, školjki zevalica, kraba, školjki peskara i morskih zvezda.

To je bilo moje prvo leto da sam sakupljao morska stvorenja radi zarade. Javnim akvarijumima sam prodavao zvezde, puževe, rakove samce i druga stanovnike mora koji bi se pojavljivali za vreme oseke. Takođe sam prodavao zevalice jednom restoranu u Olimpiji i snabdevao raznovrsnim morskim stvorenjima jednog trgovca snabdevača privatnih akvarijuma od koga mi se stezalo grlo svaki put kad bi se zaustavio u svom svetloplavom *el kaminu*. Otkrivao sam da je gotovo sve moglo da se unovči, a do najboljeg ulova bih dolazio sakupljajući pod blistavim mesecom. Naravno, to je samo pogoršalo nesanicu i komplikovalo moje laži jer mi nisu bili dozvoljeni odlasci u pličak posle sumraka. S druge strane, činjenica je da noću vidite i *manje* i *više*. Takođe uočavate stvari za koje se kasnije ispostavlja da uopšte nisu stvarne.

Zaputio sam se svetlucavom ivicom s lampom na glavi. Njeno svetlo je poigravalo dok sam skakutao i birao put da bih izbegao drobljenje peskara i ljuštura školjki koje su kao majušne satelitske antene bile okrenute prema nebu. Opazio sam jednu purpurnu morsku zvezdu, a zatim još petnaest razbacanih na višem delu plaže kako se usporeno obrćući vraćaju ka vodi na svojim zategnutim kracima. Nijedna od njih nije bila upadljiva ili dovoljno neobična da bi se prodala nekom akvarijumu. Oni su tražili egzotične primerke koji privlače poglede. Kao i u svemu drugom, ljudi su želeli da vide lepote ili nakaze.

Kad sam prešao liniju gde šljunak ustupa mesto pesku i mulju, ugledao sam pozamašnog mesečevog puža, velikog ubicu golemih zevalica lično, sa zakržljalom kućicom postavljenom visoko na telu,

slično kabini na buldožeru, ispod koje je ta gomila tečnog mesa krstarila plićacima u potrazi za nekom školjkom dovoljno baksuznom da se nađe na njegovom putu. Mesečevi puževi su se teško nalazili jer se ukopavaju duboko i hrane školjkama tako što svojim majušnim nazubljenim jezicima buše rupice tačno na mestu spoja školjkine ljušture. Oni tada ubrizgavaju mišićni omekšivač koji školjku pretvara u tečnost do tačke kad može da se usisa kroz tu rupicu kao milkšejk. To objašnjava iznenadnu pojavu blaga od praznih ljuštura sa savršeno okruglim rupicama na potpuno istom mestu. Čini vam se kao da je neko pokušao da naniže ogrlicu ispod zemlje ili kao da ste nabasali na mesto zločina gde je jedna cela porodica školjki pobijena onako kako se to radi u svetu organizovanog kriminala.

Jedna zlokobna pratnja sastavljena od purpurnih obalskih kraba žurila je uporedo s pužem vukući svoja preterano velika klešta kao automate *uzo*. Palo mi je na um da pokupim tog mesečevog puža, ali znao sam da bi mi on, čak i kad bi se skupio u svojoj kućici poput nekog izobličenog kržljavka, zauzimao suviše mesta u rancu.

Zato sam samo upamtio mesto gde se nalazi i nastavio dalje sve dok nisam ugledao plavičast blesak. To i nije bio blesak u pravom smislu, već posledica refleksije mesečine. Stabilizovao sam šlem sa svetiljkom i usmerio ga prema morskoj zvezdi koja se presijavala plavičasto kao da je ovog trena bila izvučena iz peći za pečenje keramike. Ali nije me privukla samo boja. Dva donja kraka su joj čudno srasla. Nalazila su se u liniji s gornjim, a poprečno u odnosu na dva bočna kraka tako da je u tom crnom blatu štrčala kao neko plavo raspeće.

Šarene morske zvezde bile su nešto obično. Video sam ih na hiljade, ali nikada nisam video zvezdu takve boje i u takvom položaju. Podigao sam je. Donja strana bila joj je bleđa kao crnčev dlan, a dva donja kraka kao da su bila spojena. Pitao sam se kako se uopšte kreće kad lovi, ali izgledala je zdravo. Po svemu sudeći, stotine njenih sićušnih usisnih prijanjaljki bilo je sasvim upotrebljivo. Stavio sam

je u kesu s malo vode i ubacio je u ranac. Zatim sam krenuo kroz vodu, koja mi je dopirala do listova, prema uzgajalištu ostriga srednje veličine koje je pripadalo sudiji Stegneru.

Ako bi me tamo zatekli, to bi mi poslužilo kao izgovor; kao, brinem o sudijinim ostrigama. On mi je plaćao dvadeset dolara mesečno za ispomoc u njihovom održavanju, samo što to nije podrazumevalo noćni rad. Ipak, bilo je lepo imati spreman odgovor za slučaj da me neko upita šta radim tamo na otvorenom u to doba. Imao sam sudiju Stegnera na svojoj strani, a znao sam koliko ga ljudi poštuju. Moj otac bi uvukao majicu u pantalone kad god bi se sudija našao u blizini. A kad bi govorio svojim dubokim i mirnim glasom, niko se nije usuđivao da ga prekine.

U blizini uzgajališta ostriga dogodilo se nešto od čega me uvek prođe jeza. Ugledao sam više desetina obalskih kraba kako se gomilaju u blizini niske mreže kojom je bilo ograđeno sudijino uzgajalište. Krabe su mi bile zanimljive kada su bile u manjem broju, ali su me izluđivale kad bi se okupljale noću, naročito u vodi u kojoj su se kretale dvaput brže nego na kopnu. Očigledno, bilo ih je mnogo više nego obično i to krupnijih, pa nisam žurio da sagledam pravo stanje stvari. Ali to nije bilo ni od kakve koristi. Ugledao sam ih na stotine, možda na hiljade, kako se okupljaju poput tenkovskih divizija. Koraknuo sam unazad, osetio krckanje njihovih ljuštura pod nogama i od straha sam prdnuo. Kad sam se pribrao, osvetlio sam ogradu uzgajališta uz koju su se napadački uspinjale tri krabe. To je izgledalo kao proboj robijaša iz zatvora s najkrupnijim kolovođama na čelu. Iznenada sam čuo škljocanje njihovih klešta dok su se hvatale za ogradu i, kao pomoću ćuskije, podizale svoja oklopljena tela. Kako sam mogao, a da se ne osvrnem na taj zvuk? Sudijine ostrige su bile pod opsadom, ali nisam mogao da se umešam. To kao da nije imalo nikakve veze sa mnom.

Pažljivo sam koračao znajući da ću ih, ako se okliznem i padnem,

osetiti kako me ovlaš pretrčavaju što podseća na hladnu vodu koja nadire u čizme. Obišao sam kolevke sa ostrigama sa suprotne strane i sa olakšanjem utvrdio da kraba gotovo i nema. Još uvek je bila oseka, ali primetio sam vodu kako okleva na svom vrhuncu ne pomerajući se ni naniže ni naviše kako strpljivo čeka gravitacioni podsticaj da se pokrene. Na desetine zabrinutih zevalica počelo je istovremeno da štrcka kao što su činile kad bi ih vibrirajuća zrnca peska opominjala da se približavaju grabljivci. Stao sam i zajedno s njima čekaol nailazak plime s nevidljivom trpezom planktona za školjke zevalice, ostrige, dagnje i druga stvorenja koja su se hranila tako što su filtrirala morsku vodu. Upravo tada, do gležnjeva u vodi, ukočenih nogu i opuštenog pogleda, ugledao sam morskog puža golaća.

Za sve vreme koje sam proveo po plićacima nikad nisam video nijednog. Naravno, čitao sam o njima. Imao sam posla s njima u akvarijumima, ali nikad u prirodnom okruženju i nikad ni na fotografiji nisam video nekog tako neverovatnog.

Bio je dugačak samo osam centimetara, ali imao je desetine fluorescentnih rožnatih peraja s narandžastim završecima. Ona su štrčala s njegovih providnih leđa, a telo kao da mu je bilo osvetljeno iznutra.

Te puževe golaće često nazivaju morskim leptirima, ali čak ni taj naziv ne obuhvata u celosti njihov zaslepljujući sjaj. Gotovo sve drugo u severnom Pacifiku obojeno je tako da se stapa s bledim okruženjem. Oni ne haju za to, delimično zato što su toliko neukusni da im nije potrebna kamuflaža. Upravo tada došao sam do zaključka da im njihova lepota, zato što je tako iznenađujuća, obezbeđuje prohodnost kakvu inače imaju paunovi i vrhunske manekenke.

Stavio sam u kesu tog laganog morskog puža i smestio ga u ranac do isusove zvezde. Potom sam veliki prostor ustupio krabama, pro-našao mesečevog puža, gurkao ga u stomak sve dok se nije skupio, stavio ga u kesu i odveslao na jug ka kući pod svetlošću skoro punog meseca.

Na tom mestu se to i desilo.

Tamni blatnjavi plićaci nazirali su se kao vlažne poravnane dine koje su se protezale duboko u zaliv Skukamčak sve do naše kuće. Gledano izdaleka, činilo se da u njima ne može da opstane nikakav morski život. S bliskog odstojanja oni još uvek tako izgledaju sve dok ne naučite gde da tražite zdrave i čile zevalice, crve i sićušna stvorenja koja tako lepo bujaju u blatu u kome se svakog juna zaglave najmanje dva diplomca državnog koledža *Evergrin* za vreme njihovog golišavog šepurenja po najplićem suženju zaliva. Ne bih znao da kažem zašto sam odlučio da pogledam. Do izlaska sunca je ostalo još sat vremena i tačno sam znao kako izgledaju plićaci osvetljeni mesečinom. Ipak, iz nekog razloga nisam mogao da se oduprem tom porivu.

Čuo sam to pre nego što sam ugledao. Bio je to izdah, neka vrsta olakšanja i istog trenutka sam se upitao da se opet nije nasukao neki kit. Pre dva leta tamo se zaglavio mladi minkijev kit, koji je slično uzdisao sve dok ga talas plime nije dovoljno pridigao i pomogao spasiocima da ga vrate u dubine. Pomislili biste da je ceo grad imao bebu zbog naroda koji se ponosio time što je pomogao tom malom kitu da se vrati u dubinu. Pogledom sam uzaludno tražio glomaznu siluetu. Čekao sam, ali više nije bilo nikakvih zvukova. Ipak, uputio sam se prema mestu s koga je, pretpostavljao sam, pristigao taj šum izbegavajući da zalazim u blato sve dok ne bih morao. Poznavao sam te plićake dovoljno dobro i bio sam svestan da bih mogao da se zaglavim bilo gde u njima. Vladalo je opštevažće pravilo da se ne zalazi dalje od nagomilanih ljuštura i šljunka u vreme nadolaska plime. Dvapat sam potonuo do kolena i hladna voda mi je prodrila u čizme.

Južni deo moreuza je zagrejan završetak fjorda zato što većina njegovih zatona nije dublja od jedanaest metara, a Skukamčak je još plići; no, čak i u avgustu temperatura vode retko pređe trinaest stepeni Celzijusovih, tako da još uvek može da vam oduzme dah. Nastavio

sam da koračam prema zvuku koji sam čuo potajno se nadajući da ništa neću pronaći.

Kad sam zastao da se odmorim i podignem čarape, moja lampa je osvetlila to. U prvom trenutku sam pomislio da se radi o džinovskoj hobotnici.

U moreuzu Padžet su živele neke od najvećih hobotnica na svetu. One su često znale da dostignu i težinu od pedeset kila. Čak je i veliki Žak Kusto lično došao da ih izučava. Ali kad sam ugledao dug cevast oblik gornjeg dela tela i splet pipaka ispod toga, znao sam da je to više od hobotnice. Primakao sam se na petnaestak metara, što je bilo dovoljno blizu da vidim veliki valjkasti sifon u obliku tobolca. Nisam mogao da zaključim da li je u tom trenutku to ispuštalo neki zvuk jer nisam mogao da čujem ništa od dobovanja u ušima. Majka mi je jednom rekla da ima uvećano srce. Shvatio sam je doslovno i zaključio da sam slično građen zato što je bilo trenutaka kad je udaralo suviše snažno za dečaka moje građe.

Telo tog stvorenja se završavalo trouglastim završetkom iznad uzanih peraja koja su bila rasprostrta po blatu poput krila, ali bilo je teško sa sigurnošću reći gde sve to počinje ili završava ili koliko su stvarno dugački njegovi pipci zato što sam se plašio da radoznalo virnem u taj splet više od pola sekunde. Nisam znao da li sam mu nadohvat, a pipci su mu bili debeli kao moja noga u visini gležnja i iskićeni sisaljka veličine novčića od pedeset centi. Da su se samo naglo trgli, pobegao bih. I tako sam i gledao i nisam gledao u to. Uočio sam deliće i pokušao da ih objedinim u celinu, ali nisam mogao da budem sasvim siguran. Znao sam šta bi to trebalo da bude, ali nisam dozvoljavao sebi čak ni da pomislim na to. Zatim sam postepeno shvatio da je taman blistav disk u sredini gumaste mase više nego savršeno okrugao da bi bio blato ili nekakva refleksija.

Bilo je suviše kasno da prigušim vrisak. Oko mu je bilo veliko kao ratkapna.